

FIZIKA FANLARINI O`QITISHDA NOANANAVIY DARSLARNING TURI VA AHAMIYATI

Xushvaqtova Gulnoza Adilovna,

Qashqadaryo viloyati Shahrisabz tumanidagi 45-umumta`lim maktabi fizika fani o`qituvchisi

Annotatsiya

Aksariyat fizika darslarining samarali tashkil etilmayotganligining asosiy sababi uning an'anaviy tarzda tashkil etilishi zamon talablariga javob bermasligi, ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilar kamoloti uchun sharoit yaratib bermayotganida ko'rinadi. Ta'limning asosiy maqsadi - bilim va faoliyat usullarini shakllantirish va o'qituvchi tomonidan bolaning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun qulay muhit yaratish, uning shaxsiy salohiyatini o'z-o'zini ro'yobga chiqarishni ta'minlash va rag'batlantirishni o'z ichiga olgan inson yaratuvchisi bo'lishdir. Mavjud mashg'ulotlar bilan talabalarning qiziqishlarini rivojlantirish muammosi psixologik-pedagogik amaliyotda eng qiyinlardan biri hisoblanadi.

Kalit so`zlar: fizika, metod, o`quvchi, tajriba, bilim, ko`nikma.

Аннотация

Основная причина неэффективности большинства занятий физикой заключается в том, что их традиционная организация не отвечает современным требованиям, не повышает качество образования и не создает условий для развития учащихся. Основной целью воспитания является формирование способов познания и деятельности и создание педагогом благоприятной среды для развития способностей ребенка, в том числе обеспечение и поощрение самореализации его личностного потенциала как человека-созидателя. Проблема развития интересов учащихся на существующих занятиях является одной из самых сложных в психолого-педагогической практике.

Ключевые слова: физика, метод, студент, опыт, знания, умение.

Annotation

The main reason for the ineffectiveness of most physics classes is that their traditional organization does not meet modern requirements, does not improve the quality of education and does not create conditions for the development of students. The main purpose of education is to form the methods of knowledge and activity and to create a favorable environment for the development of the child's abilities by the teacher, including the provision and encouragement of self-realization of his personal potential to be a human creator. The problem of developing students' interests with existing classes is one of the most difficult in psychological-pedagogical practice.

Keywords: physics, method, student, experience, knowledge, skill.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

Barcha o'qituvchilarni tashvishga solayotgan eng muhim muammo dars samaradorligini oshirishdir. Talabalarning bilim darajasining pasayishi ko'p jihatdan darsning sifati bilan bog'liq: monotonlik, shablon, rasmiyatchilik va zerikish. Talabalarning rivojlanishiga g'amxo'rlik qilib, ular faol o'qitish usullaridan foydalanadilar - bu u yoki bu faoliyat turiga o'quvchilarni sinfda faollashtiradigan, bilimga qiziqishni oshiradigan, ularning yoshi va xususiyatlarini hisobga olgan holda bolalarni rivojlantiradigan o'ziga xos, nostandart usullarni berishdir. qobiliyatlar. Noan'anaviy dars klassik modeldan juda farq qiladi, chunki u o'quv jarayonini takomillashtirishga yordam beradi. Men bu mavzuga juda qiziqdim. Noan'anaviy dars - bu ijodkorlik darsi.

Noan'anaviy darslar yordamida ta'limni differentsiallashtirish, o'quvchilarning mustaqil bilish faoliyatini tashkil etish, jismoniy eksperiment o'tkazish masalalarini hal qilish mumkin. Bunday darslar gumanitar sinf bo'ladimi yoki fizika-matematika sinfi bo'ladimi, boshqa tarafkashlikdagi sinflarda o'tkazilishi mumkin.

Yo'nalishga qarab, siz ushbu maxsus sinf uchun samarali usullarni tanlashingiz mumkin. Masalan, materialni majoziy va hissiy idrok etishga qaratilgan aniq insonparvarlik moyilligi bo'lgan sinf uchun siz she'riyat, ertaklarda fizika darslarini o'tkazishingiz mumkin. Jismoniy yo'naltirilgan sinflardagi darslar, bu erda material chuqur, batafsil, barcha "nozikliklar" bilan o'rganiladi, konferentsiya yoki ishlab chiqarish korxonasi ekskursiya shaklida o'tkazish yaxshidir.

Sinfdagi kognitiv faoliyat o'quvchilarda quvonch, qoniqish, bilishga ishtiyoqni keltirib chiqaradi, o'rganish haqiqiy kuchga ega bo'ladi. O'quvchilarni o'ziga maftun etish uchun esa ular nafaqat "bo'sh idish"dek bilim bilan to'ldirilishi, balki ularda o't olish darajasiga ko'ra bilim cho'qqisiga yetaklaydigan "uchqun"ni yoqishi kerak. Shunda ustoz shogirdning yuragini shodlik bilan uradi, shunda u hamma narsaga qodir bo'ladi.

O'YIN

O'yin, o'rganish va mehnat insonning asosiy faoliyatidir. O'yin o'quvchini ham o'rganishga, ham ishlashga tayyorlaydi, o'zi ham o'qishga, ham ishlashga tayyorlaydi. O'yin bolalarning kuzatuvchanligini va ob'ektlarning individual xususiyatlarini farqlash, ularning muhim xususiyatlarini aniqlash qobiliyatini rivojlantiradi. O'yinlar ijodiy tasavvurga katta ta'sir ko'rsatadi. O'yin davomida o'quvchilarning faolligi ayniqsa muhimdir. Aks holda, biz darsdan kerakli natijani olmaymiz va vaqt shunchaki yo'qoladi. Tarkibning o'zi o'quvchilar faolligini faollashtiradigan o'yinlar mavjud. Bularga barcha hikoya o'yinlari, sayohat o'yinlari, musobaqa o'yinlari, teatr darslari, sud darslari kiradi.

An'anaviy bo'lmagan darslarga rolli o'yinlar kiradi. Bu ijodiy o'yinlar bo'lib, unda o'quvchining barcha harakatlari unga oldindan belgilab qo'yilgan va bu o'yinda bajaradigan roli bilan belgilanadi. Rolli o'yinlar o'yin va didaktik vazifalar jihatidan ham har xil bo'lishi mumkin.

Mulohaza va takliflar

DARSLAR - SUDLAR

Barcha turdagi sudlar qiziqish uyg'otadi, masalan, "Inertsiya sinovi", ishqalanish, atmosfera bosimi, qarshilik, "yadroviy energiya sinovi", rezonans va boshqalar.

"Jismoniy sud" o'yinini qanday tayyorlash mumkin?

O'yinga tayyorgarlik. O'yindan bir necha kun oldin men sinfni ayblov uchun guvohlar guruhlariga ajrataman. Men bosh sudyani, xalq maslahatchisini, prokurorni, advokatni, sud kotibini tanlayman.

Ular sudlanuvchining to'g'riligi yoki ayblovining ashyoviy dalil bo'lishi mumkin bo'lgan namoyish eksperimentlarini, film lentalarini ramkalarini tanlaydilar. Men fizika tarixidan materiallar tayyorlayapman, ular sudlanuvchining nutqida fizik hodisa, qonun yoki jismoniy miqdorning biografiyasini tashkil qiladi. Bundan tashqari, sudning ilmiy kotibi muhokama qilinayotgan mavzu sohasida ishlagan olimlar nomidan sud ixtiyoriga berilgan tarixiy hujjatlarni tayyorlashi mumkin.

O'yin qoidalari. Darsda ikki guruh guvohlar o'rtasida musobaqa o'tkaziladi. Biroq, boshqa o'yin-musobaqalardan farqli o'laroq, g'olib jamoalarning tayyorgarlik darajasiga qarab emas, balki jismoniy hodisaning mohiyatiga ko'ra aniqlanadi. Bu sud qarorida aks ettirilishi kerak.

Sudda nutq so'zlash huquq emas, balki uning ishtirokchilarining majburiyatidir (uy vazifasini bajarish to'g'risidagi hisobot). Agar uy vazifasi talabalarga to'g'ri tushuntirilgan bo'lsa va ular o'yinga ixtiyoriy ravishda qo'shilgan bo'lsa, bu o'yin har qanday so'rovdan ko'ra ko'proq o'quvchilarning ijodiy faolligini rag'batlantiradi.

Sud muhokamasida hakamlar sudya va xalq maslahatchisi hisoblanadi. Guvohlarning noto'g'ri tushuntirishlari bo'lsa, ular aniqlashtiruvchi savollar, to'ldirish, to'g'rilash va h.k. (Bunday noan'anaviy darsga misol "Inertsiya sinovi").

Xulosa

Ettinchi sinf o'quvchilari uchun noan'anaviy darslar juda qiziqarli. Yettinchi sinfda bolalar ular uchun yangi mavzuni endigina o'rganishni boshlaganligi sababli, ularda fizikaga qiziqish uyg'otish uchun hamma narsani qilish kerak. Bunday mashg'ulotlarni o'tkazish metodikasi ishlab chiqildi: "Suyuqliklar va gazlar bosimi" mavzusidagi "Dengizlar bo'ylab, to'lqinlar bo'ylab" dars o'yini. Atmosfera bosimi"; dars - "Bosim. Bosimni kamaytirish va oshirish usullari. Umumiy dars - "Bir kishi hamma uchun, hamma bir kishi uchun" o'yini; "Tabiatdagi kuchlar" mavzusidagi eksperimental masalalarni yechish darsi. "Oh, biz uchun fizik va dars qancha ochiq ajoyib narsalarni tayyorlamoqda" mavzusidagi KVN darsi; dars - viktorina "12 aprel - Kosmonavtika kuni"; dars "Fiziklar hazil qilishni biladimi?"; "Inertsiya sinovi"; ilmiy va o'quv o'yini "Ohm cho'qqisiga chiqish", dars - "Rentgen nurlari" o'yini. Barcha turdagi kreditlar

qiziqish uyg'otadi, masalan, "Inertiya sinovi", ishqalanish, atmosfera bosimi, qarshilik, rezonans sinovlari. "Yadroviy energiya hukmi" darsi ko'proq.

An'anaviy bo'lmagan darslar kuzatishni rivojlantirishga yordam beradi, aqliy va kognitiv faoliyatni faollashtiradi, erkin, bo'shashgan muhitda o'rganishni rag'batlantiradi. Ular tanish narsalarda g'ayrioddiy narsalarni ko'rish, hayotda duch keladigan hodisalar haqida o'zlariga savollar berish qobiliyatini rivojlantiradilar. Hissiy ta'sir talabaning o'yinda qatnashayotganda qiladigan kashfiyot turidan iborat. Asos - haqiqiy hayot. Aynan shu narsa maktab o'quvchilarining sinfda hissiy yuksalishini keltirib chiqaradi, ish samaradorligini oshiradi va ijodiy faollikni rivojlantiradi. Va yangi, siz bilganingizdek, har doim qiziqish va qiziquvchanlikni keltirib chiqaradi, buning namoyon bo'lishida talabalar yangi bilimlarni olishga intiladi.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Ismoilov M., Xabibullayev P., Xaliulin M. «Fizika kursi» Toshkent, O'zbekiston, 2000.
2. Nazarov O'.Q. «Umumiy fizika kursi». II Toshkent, O'zbekiston, 2002.
3. Abdusalomova M.N. «Fizika fanidan ma'ruzalar matni». SamKI, 2003.
4. Boydadayev A. «Klassik statistik fizika». Toshkent, «O'zbekiston», 2003.
5. Volkenshteyn V.S. «Umumiy fizika kursidan masalalar to'plami». Toshkent, «O'qituvchi», 1989.
6. Abdusalomova M.N. Fizikadan leksiylar kursi. Samarqand, 2007.
7. Abdusalomova M.N., Sadinov X.P. Fizikadan laboratoriya praktikumi. Samarqand, 2007.
8. Abdusalomova M.N., Sadinov X.P. «Fizika» fanidan amaliy mashg'ulotlar uchun uslubiy qo'llanma. Samarqand, 2009.
9. Abdusalomova M.N. «Fizika» leksiylar kursi. Samarqand, 2009.
10. Abdusalomova M.N. «Fizika» fanidan ta'lim texnologiyasi. Uslubiy qo'llanma. Samarqand, SamISI, 2011 y.